

REGULAMIN MAZOWIECKIEJ ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ

I. Postanowienia ogólne.

1. Mazowiecka Odznaka Krajoznawcza, zwana dalej odznaką, została ustanowiona i jest nadawana przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.
2. Celem odznaki jest popularyzacja walorów krajoznawczych Mazowsza i zachęcenie do ich systematycznego poznawania.
3. PTTK sprawuje ogólny nadzór nad jej zdobywaniem za pośrednictwem Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego.
4. Odznaka posiada następujące stopnie:
 - stopień popularny,
 - stopień brązowy,
 - stopień srebrny,
 - stopień złoty,
 - stopień złoty z wawrzynem.
5. Odznakę zdobywa się w kolejności stopni. Warunkiem ich zdobycia jest zwiedzenie odpowiedniej ilości obiektów krajoznawczych w czasie określonym w niniejszym regulaminie.
6. Każdy obiekt może być zaliczony do zdobywania tylko jednego stopnia odznaki.

II. Warunki zdobywania odznaki.

7. Odznakę można zdobywać po ukończeniu 8 roku życia.
8. Odznakę zdobywa się w czasie dowolnego rodzaju wycieczek, np. pieszych, kolarskich, motorowych i in.
9. Odznakę w stopniu popularnym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 2 lata (od daty pierwszej wycieczki), zwiedzając:
 - a) 2 dowolne obiekty z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w poniższej tabeli położone na terenie co najmniej dwóch powiatów (z wyłączeniem Warszawy).
10. Odznakę w stopniu brązowym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 3 lata (od daty pierwszej wycieczki), zwiedzając:
 - a) 3 dowolne obiekty z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w poniższej tabeli położone na terenie co najmniej trzech powiatów (z wyłączeniem Warszawy).
11. Odznakę w stopniu srebrnym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 5 lat, zwiedzając:
 - a) 6 dowolnych obiektów z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze położone na Mazowszu wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w tabeli.
12. Odznakę w stopniu złotym należy zdobyć w czasie nie dłuższym niż 8 lat, zwiedzając:
 - a) 12 obiektów z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu oraz
 - b) inne obiekty krajoznawcze położone na Mazowszu wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w tabeli.
13. Aby zdobyć odznakę w stopniu złotym z wawrzynem, należy zwiedzić:
 - a) pozostałe obiekty z „Kanonu Krajoznawczego Polski” na Mazowszu,
 - b) Kampinoski Park Narodowy oraz

- c) inne obiekty krajoznawcze położone na Mazowszu wymienione w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszego regulaminu w liczbie określonej w tabeli.
14. W ramach obiektów krajoznawczych, o których mowa w punkcie 9b, 10b, 11b, 12b oraz 13c mogą być uwzględnione obiekty, które nie są wymienione w załączniku nr 1, uznane przez turystę za warte zwiedzenia, w ilości nieprzekraczającej 10% obiektów ujętych w wykazie wymaganych na dany stopień odznaki, pod warunkiem ich opisania z uzasadnieniem wyboru.

III. Dokumentowanie spełnienia warunków dla zdobycia odznak.

15. Zwiedzenie poszczególnych obiektów zaliczonych do zdobycia danego stopnia odznaki powinno być udokumentowane w książeczce wycieczek prowadzonej przez turystę-krajoznawcę ubiegającego się o przyznanie odznaki. Książeczka (patrz niżej wzór książeczki z przykładowymi wpisami) powinna zawierać następujące rubryki:
- nr kolejny wycieczki,
 - datę odbycia wycieczki,
 - wykaz miejscowości i (lub) obiektów zwiedzonych podczas wycieczki (każdy obiekt należy wpisywać w oddzielnym wierszu),
 - nr (n-ry) obiektu (-ów) zwiedzonych podczas wycieczki wg niniejszego regulaminu,
 - potwierdzenie przewodnika PTTK, przewodnika, organizatora wycieczki.

W przypadku wycieczek indywidualnych turysta powinien potwierdzić fakt zwiedzenia danego obiektu u jego administratora (użytkownika), a w razie niemożności – w inny sposób (np. wykonane zdjęcia, film, szkice, szczegółowy opis obiektu dołączony do książeczki itp.).

Z obowiązku potwierdzeń zwolnieni są przewodnicy i instruktorzy PTTK.

16. Ubiegający się o wyższe stopnie odznaki powinien przedłożyć do weryfikacji także książeczki potwierdzające zdobycie poprzednich stopni z wykazem obiektów zaliczonych do ich zdobycia.

IV. Przyznawanie odznak.

17. Weryfikują spełnienie wymogów i przyznają odznaki w stopniu popularnym, brązowym i srebrnym wszystkie zespoły i referaty weryfikacyjne PTTK na terenie Mazowsza posiadające uprawnienia do weryfikowania Odznak Krajoznawczych i Odznak Turystyki Pieszej.
18. Odznaki w stopniu złotym i złotym z wawrzynem weryfikuje i przyznaje Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa Województwa Mazowieckiego oraz Zespół Weryfikacyjny OK i Referat Weryfikacyjny OTP przy Oddziale PTTK „Mazowsze” w Warszawie.

V. Postanowienia końcowe.

19. Zmiany w niniejszym regulaminie wprowadza Zarząd Oddziału PTTK „Mazowsze” po konsultacji z Mazowiecką Regionalną Pracownią Krajoznawczą. Interpretacja niniejszego regulaminu należy do kompetencji Komisji Krajoznawczej ZG PTTK.
20. Wzór książeczki z przykładowymi wpisami:

Nr Kolejny	Data wycieczki	Zwiedzone obiekty	Nr wg regulaminu	Potwierdzenie organizatora	Uwagi
1	30.09.2006	Pruszków – Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego	A.II.b.6		
2	01.10.2006	Ołtarzew – cmentarz wojenny	B.d.20		
3	01.10.2006	Sochaczew – zespół miejski (ratusz – Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą, ruiny zamku z przeł. XIV-XV w., cmentarz żydowski, Muzeum Kolei Wąskotorowej, cmentarz wojenny z mogiłami poległych w bitwie nad Bzurą)	B.f.35		

(Zatwierdzony Uchwałą Zarządu Oddziału PTTK „Mazowsze” nr 22/XIV/07 z dn. 5.11.2007)

Załącznik nr 1

Wykaz obiektów do zwiedzenia dla zdobycia Mazowieckiej Odznaki Krajoznawczej

A. KANON KRAJOZNAWCZY POLSKI (MAZOWSZE)

I. Parki narodowe - Kampinoski Park Narodowy:

Granica (rezerwat "Granica", Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny, cmentarz wojenny żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939),
Palmiry, cmentarz i Muzeum Walk i Męczeństwa,
Wiersze, cmentarz wojenny poległych żołnierzy zgrupowania AK „Kampinos”
Rezerwat "Rybitew",
Rezerwat "Sieraków",
Rezerwat "Zaborów Leśny".

II. Obiekty krajoznawcze:

a) zabytki:

1. Brochów k. Sochaczewa: kościół obronny
2. Brok k. Ostrowi Mazowieckiej: kościół
3. Ciechanów: zamek książąt mazowieckich
4. Czersk: zamek książąt mazowieckich (pow. piaseczyński)
5. Czerwińsk: zespół klasztorny (pow. płoński)
6. Kobyłka: kościół barokowy (pow. wołomiński)
7. Nowy Dwór Mazowiecki: Twierdza Modlin
8. Płock: katedra Wniebowzięcia N.M.P.
9. Przasnysz: zespół klasztorny Franciszkanów – Benedyktynów
10. Pułtusk: zamek biskupów płockich
11. Radom, zespół klasztorny Bernardynów
12. Radziejowice: zespół pałacowo-parkowy (pow. żyrardowski)
13. Siedlce: Stary Rynek.

OBIEKTY Z SĄSIEDNICH WOJEWÓDZTW W OBSZARZE HISTORYCZNEGO MAZOWSZA

14. Boguszyce k. Rawy Mazowieckiej: kościół drewniany
15. Inowłódz: kościół św. Idziego
16. Łowicz: zabudowa Starego Rynku
17. Skierniewice: dworzec kolejowy
18. Walewice k. Łowicza: zespół pałacowo-parkowy
19. Łomża, katedra ś.ś. Michała Archanioła i Jana Chrzciciela

b) muzea:

1. Czarnolas k. Zwoleń, Muzeum Jana Kochanowskiego
2. Liw k. Węgrowska: zamek i dwór – muzeum Zbrojownia
3. Opinogóra: zameczek – Muzeum Romantyzmu (pow. ciechanowski)
4. Orońsko k. Radomia – Centrum Rzeźby Polskiej
5. Płock: Muzeum Mazowieckie
6. Pruszków: Muzeum Starożytnego Hutnictwa
7. Przysucha: Muzeum im. O. Kolberga
8. Radom: Muzeum Wsi Radomskiej
9. Sierpc-Bojanowo: Muzeum Wsi Mazowieckiej
10. Sochaczew: Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą
11. Szydłowiec: zamek – Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych
12. Warka-Winiary: dwór – muzeum im. K. Pułaskiego (pow. grójecki)
13. Żelazowa Wola: dom F. Chopina – muzeum i park (pow. sochaczewski).

OBIEKTY Z SĄSIEDNICH WOJEWÓDZTW W OBSZARZE HISTORYCZNEGO MAZOWSZA

14. Łowicz: gmach pomisjonarski – muzeum
15. Nieborów k. Łowicza: zespół pałacowo-parkowy – muzeum
16. Oporów k. Kutna: zamek - Muzeum Wnętrz
17. Nowogród: Muzeum Kurpiowskie

c) inne obiekty krajoznawcze:

1. Czarnia k. Myszyńca: rezerwat „Czarnia” (pow. ostrołęcki)
2. Kadzidło: ośrodek kurpiowskiej kultury ludowej (pow. ostrołęcki)
3. Konstancin: tężnia i zabytkowa zabudowa uzdrowiska (pow. piaseczyński)
4. Mała Wieś k. Grójca: rezerwat „Modrzewina”
5. Niepokalanów k. Błonia: zespół klasztorny (pow. sochaczewski)
6. Ossów k. Kobyłki: Mauzoleum i Cmentarz Poległych w 1920 r (pow. wołomiński)
7. Proboszczewice k. Płocka: grodzisko „Kosmata Góra” (pow. płocki)
8. Stare Iganie: pole bitwy z 1831 r. (pow. siedlecki)
9. Studzianki Pancerne: pomnik i Mauzoleum Wojska Polskiego (pow. kozienicki),
10. Sulejówek: dom Józefa Piłsudskiego.
11. Treblinka k. Małkini: dawny hitlerowski obóz zagłady Żydów (pow. ostrowski).
12. Arkadia k. Łowicza: Park Romantyczny

B. OBIEKTY KRAJOZNAWCZE NIE ZALICZONE DO KANONU KRAJOZNAWCZEGO POLSKI

a) obiekty sakralne:

1. Andrzejewo: kościół gotycki p.w. św. Bartłomieja (pow. ostrowski)
2. Belsk Duży: kościół klasycystyczny (1776-79), cmentarz z katakumbami (pow. grójecki)
3. Błonie: kościół gotycki z elementami baroku (pow. w-ski zach.)
4. Bogate: kościół późnogotycki z klasycystyczną dzwonnica (pow. przasnyski)
5. Borkowice: kościół par. neogotycki wzniesiony w l. 1829-1845 z wyposażeniem barokowym (pow. przysuski)
6. Bożewo: kościół w stylu gotyku nadwiślańskiego (pow. sierpecki)
7. Brzóza: kościół klasycystyczny z 1855-56 z elementami wyposażenia barokowego (pow. kozienicki)
8. Cegłów: kościół późnogotycki z I poł. XVI w. (pow. miński)
9. Chlewiska – kościół par. późnogotycki z pocz. XVI w. (pow. szydlowiecki)
10. Chotum Włościański – barokowy kościół drewniany z połowy XVII w. (pow. ciechanowski)
11. Chynów: kościół modrzewiowy (XVII w.) z dzwonnica drew. z XIX w. (pow. grójecki)
12. Ciechanów: kościół późnogotycki (poaugustiański), kościół farny późnogotycki
13. Ciekryn: kościół gotycko-renesansowy (pow. płoński)
14. Czernice Borowe: kościół późnogotycki (pow. przasnyski)
15. Dobrzyków: kościół parafialny barokowy (pow. płocki)
16. Dąrdzewo: kościół drewniany z XVIII w. (pow. makowski)
17. Drobin: kościół gotycko-neobarokowy (pow. płocki)
18. Drwalew: kościół barokowy z II poł. XVIII w. (pow. grójecki)
19. Gąsewo Poduchowne: kościół drewniany zbudowany w latach 1792-94 (pow. makowski)
20. Giżyce: kościół gotycki, przebudowany w XIX w. (pow. sochaczewski)
21. Gołymin: kościół gotycko-neogotycki (pow. ciechanowski)
22. Goźlin-Mariańskie Porzeczce: kościół drewniany barokowy z II poł. XVIII w. (pow. garwoliński)
23. Góra Kalwaria: zespół kalwaryjski (grupa kościołów i kaplic przeważnie barokowych) (pow. piaseczyński)
24. Grudek: kościół renesansowy z 1593-95, po zniszczeniach I wojny restaurowany (pow. zwoleniński)
25. Grójec: kościół późnogotycki, przebudowany, na terenie grodziska wczesnośredniowiecznego
26. Jasieniec: kościół barokowy z poł. XVIII w. (pow. grójecki)
27. Jastrząb: kościół barokowy z 1677 z wyposażeniem z XVI-XVIII w. (pow. radomski)
28. Jedlińsk: kościół barokowy z I poł. XVII w. (pow. radomski)
29. Jedlnia: kościół pierwotnie klasycystyczny z 1790-1834, przebudowany na neorenesansowy w 1898-1901, z elementami wyposażenia barokowego (pow. radomski)
30. Jeruzal: kościół drewniany z poł. XVIII w. (pow. miński)
31. Kampinos: kościół drewniany z XVIII w., barokowy (pow. sochaczewski)
32. Karczew: kościół par. późnobarokowy z renesansową kaplicą i nagrobkiem (pow. otwocki)
33. Karniewo: kościół gotycko-renesansowy (pow. makowski)
34. Kiczki: kościół drewniany z XVIII w. (pow. Mińsk Maz.)
35. Kleczkowo: kościół późnogotycki (pow. ostrołęcki)
36. Knychówek: kościół późnorenesansowy z 1631-1668 (pow. siedlecki)
37. Kobylniki: kościół gotycki z elementami renesansowymi (pow. płocki)
38. Kozienice: kościół z lat 1868-68 z elementami wyposażenia barokowego
39. Kozłów Szlachecki: kościół gotycki, restaurowany (pow. sochaczewski)

40. Krasne: kościół późnogotycki, groby Krasieńskich (pow. przasnyski)
41. Krasnosielc: kościół klasycystyczny z k. XVIII w. (pow. makowski)
42. Krześlin: kościół barokowy z 1730-1740 z wyposażeniem barokowo-rokokowym (pow. Siedlce)
43. Lewiczyn: drewniany kościół parafialny z XVII w. (pow. grójecki)
44. Lipków: kościół klasycystyczny z plebanią (b. dwór) (pow. w-wski zach.)
45. Luszyn: kościół późnogotycki, przebudowywany (pow. gostyński)
46. Łęg Probostwo: kościół gotycki (pow. płocki)
47. Maków Maz.: kościół parafialny z ok. 1490 (rozbudowywany, dewastowany)
48. Michałowice: kościół parafialny barokowy z 1752-54 (pow. grójecki)
49. Miedniewice: barokowy kościół proj. J. Fontany – centrum pielgrzymkowe (pow. żyrardowski)
50. Miszewo Murowane: kościół gotycko-barokowy (pow. płocki)
51. Mokobody: kościół klasycystyczny 1798-1818 (pow. siedlecki)
52. Mordy: kościół barokowy z k. XVII w. (pow. siedlecki)
53. Nadarzyn: kościół klasycystyczny z pocz. XIX w. (pow. pruszkowski)
54. Nieporęt: kościół wzniesiony w latach 1661-67, przebudowywany (pow. legionowski)
55. Niwiski: kościół klasycystyczny z 1787 i dzwonnica z końca XVIII w. (pow. siedlecki)
56. Nowe Miasto: kościół późnogotycki (pow. płoński)
57. Odechów: kościół gotycki z 1459-60 rozbudowany w 1911-13 (pow. radomski)
58. Opactwo: zespół kościelno-klasztorny opactwa benedyktynów z XVII-XVIII w. (pow. kozienicki)
59. Ostrołęka: kościół i klasztor pobernardyński (pow. ostrołęcki)
60. Piaseczno: kościół par. gotycko-renesansowy z wyposażeniem przeważnie późnobarokowym
61. Płock: zespół katedralno-klasztorny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów
62. Porządzie: kościół drewniany z 1715 r. przebudowany w 1928 (pow. wyszkowski)
63. Prażmów: kościół klasycystyczny z wyposażeniem barokowo-klasycystycznym (pow. grójecki)
64. Pruszyń: kościół parafialny klasycystyczny z pocz. XIX w. (pow. siedlecki)
65. Przasnysz: kościół klasztorny pasjonistów późnogotycki z k. XVI-pocz. XVII w.
66. Przesmyki: drewniany kościół parafialny z 1776 i drewniana organistówka z XIX w. (pow. siedlecki)
67. Psary: kościół gotycki (pow. płocki)
68. Pułtusk: kolegiata gotycko-renesansowa
69. Pułtusk: zespół kościelno-klasztorny franciszkanów-reformatów z poł. XVII w. (ob. parafialny św. Józefa)
70. Radom: d. kościół farny św. Wacława z XIII w., przebudowany w stylu gotyckim
71. Rembertów: kościół modrzewiowy z XVIII-XIX w. (pow. grójecki)
72. Rębowo k. Wyszogrodu: kościół drewniany z XVI w. (najstarszy na Mazowszu) (pow. płocki)
73. Rokicie k. Płocka: kościół późnoromański (pow. płocki)
74. Rokitno: kościół barokowy z k. XVII w. (pow. w-wski zach.)
75. Rosochate Kościelne: kościół późnogotycki (pow. wysokomazowiecki)
76. Rusków: wczesnobarokowy kościół cmentarny oraz dzwonnica (pow. łosicki)
77. Serock: kościół późnogotycki (pow. legionowski)
78. Siedlce: kościół barokowo-klasycystyczny (1740) z plebanią (wielokrotnie restaurowany)
79. Siennica: kościół barokowy poreformacki (pow. miński),
80. Sienno: kościół gotycki z XV w. odrestaurowany po zniszczeniach w I wojnie światowej (pow. lipski)
81. Sierpc: kościół farny gotycki, kościół i klasztor benedyktynek, gotycki
82. Skaryszew: kościół barokowy z 1691-1701 (pow. radomski)
83. Skórzec: barokowo-klasycystyczny kościół klasztorny marianów (pow. siedlecki)
84. Skrzywno: kościół późnorenansowy z 1626-38 (pow. przysuski)
85. Skrzyńsko: kościół późnobarokowy z lat 1760-68 z elementami wyposażenia rokokowego (pow. przysuski)
86. Skuły: kościół drewniany z XVII w. (pow. grodziski)
87. Słomczyn: kościół barokowy z I poł. XVIII w., rozbudowany w 1902 r. (pow. piaseczyński)
88. Solec nad Wisłą: kościół farny późnorenansowy i zespół kościelno-klasztorny poreformacki wczesnobarokowy (pow. lipski)
89. Sterdyń: kościół barokowy p.w. św. Anny, (pow. sokołowski)
90. Szczawin Kościelny: kościół i zespół klasztorny poreformacki, barokowy (pow. gostyński)
91. Szreńsk: kościół gotycki (pow. mławski)
92. Szydłowiec: późnogotycki kościół z 1493-1509 z bogatym wyposażeniem
93. Tarczyn: kościół gotycko-barokowy (pow. piaseczyński)
94. Węgrów: kościół farny gotycko-barokowy
95. Wiązowna: kościół klasycystyczny z II poł. XVIII w. (pow. otwocki)
96. Wieniawa: kościół par. z 1511-1703 z wyposażeniem z XVI-XVIII w. (pow. radomski)

97. Wierzbica: kościół barokowy z 1709 z wyposażeniem z XVI-XVIII w. (pow. radomski)
98. Winnica: kościół w stylu gotyku mazowieckiego (pow. pułtusi)
99. Wodynie: drewniany kościół parafialny z 1776 i brama-dzwonnica murowana z k. XVIII w. (pow. siedlecki)
100. Wolanów: kościół modrzewiowy z XVIII w. przebudowany w XIX w (pow. radomski)
101. Wysokie Koło: kościół i klasztor poddominikański wczesnobarokowy z XVII w. (pow. kozienicki)
102. Wyszków: kościół klasycystyczny (k. XVIII)
103. Wyszków k. Węgrowska: kościół późnobarokowy (1788) z dzwonnica
104. Zakroczym: kościół gotycko-renesansowy (pow. płoński)
105. Zaręby: kościół drewniany z XVIII w. (pow. przasnyski)
106. Zaręby Kościelne: barokowy kościół i klasztor poreformacki (pow. ostrowski)
107. Zwolen: kościół Św. Krzyża z grobowcem Jana Kochanowskiego
108. Żelechów: kościół późnogotycki (pow. grodziski)
109. Żuków: kościół drewniany z XVII w. (pow. grodziski)
110. Żuromin: kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego i klasztor poreformacki

b) zamki, pałace, dwory:

1. Baczki: dwór modrzewiowy z XVIII w. (pow. węgrowski)
2. Biezuń: barokowo-klasycystyczny pałac Zamoyskich (pow. żuromiński)
3. Brzeście: dwór drewniany z II poł. XVIII w. (pow. piaseczyński)
4. Brzeźno: pałac klasycystyczny z parkiem krajobrazowym (pow. ostrołęcki)
5. Chlewiska: późnośredniowieczny pałac obronny - d. zamek Chlewickich (pow. szydłowiecki)
6. Chlewiska: dwór z poł. XIX w., Dom Pracy Twórczej „Reymontówka” (pow. siedlecki)
7. Chrzęsne: pałac późnorenansowy (pow. wołomiński)
8. Ciechanów: ruiny zamku książąt mazowieckich z I poł. XV w.
9. Drwałew: pałac klasycystyczny z I poł. XIX w. z parkiem (pow. grójecki)
10. Falenty: zespół pałacowy z XVII w. (przebudowany) i park (pow. pruszkowski)
11. Gostynin: dawny zamek (przebudowany na kościół)
12. Górzno: dwór drewniany z XVIII w. (pow. garwoliński)
13. Grodzisk Mazowiecki: dwór barokowo-klasycystyczny z XVIII w.
14. Guzów: dwór późnobarokowy z II poł. XVIII w. przebudowany na pałac w k. XIX w. (pow. żyrardowski)
15. Helenów: pałac neorenesansowy z pocz. XIX w. i park krajobrazowy (pow. pruszkowski)
16. Iłża: ruiny zamku biskupów krakowskich z XIV w. (pow. radomski)
17. Jabłonna: pałac (pow. legionowski)
18. Kamionna: dwór murowany klasycystyczny z I poł. XIX w. (pow. węgrowski)
19. Klimczyce: oficyna dworska „Kasztel” z ok. 1840 (pow. łosicki)
20. Korczew: zespół pałacowy późnoklasycystyczny (pow. siedlecki)
21. Kuklówka: dworek Józefa Chełmońskiego (pow. żyrardowski)
22. Leszno: pałac z I poł. XVIII w. z parkiem, przebudowywany (pow. w-wski zach.)
23. Luberadź: klasycystyczny zespół pałacowy z parkiem krajobrazowym (pow. ciechanowski)
24. Mała Wieś: pałac klasycystyczny (1780-86) z oryginalnymi wnętrzami, parkiem francusko-angielskim i zabudowaniami gospodarczymi (pow. grójecki)
25. Młochów: pałac klasycystyczny z pocz. XIX w. z ogrodem angielskim (pow. pruszkowski)
26. Mordy: zespół pałacowy barokowo-klasycystyczny z I poł. XVIII w. (pow. siedlecki)
27. Nowa Wieś: zespół dworsko-parkowy klasycystyczny z pocz. XIX w. (pow. grójecki)
28. Nowy Duninów: neorenesansowy zespół pałacowy Ike-Duninowskich z parkiem krajobrazowym (pow. płoński)
29. Obory – dwór z XVII-XVIII w. z parkiem (pow. piaseczyński)
30. Otwock Wielki: barokowy pałac Bielińskich z przeł. XVII/XVIII w. z zespołem zabudowań gospodarczych i parkiem (pow. otwocki)
31. Ożarów Maz.: dwór z pocz. XIX w. (pow. w-wski zach.)
32. Paplin: dwór drewniany z XVIII w. przebudowany w II poł. XIX w. i park (pow. węgrowski)
33. Patrykozy: pałac romantyczny z lat 1832-43 (pow. sokołowski)
34. Pęcice: dwór klasycystyczny z pocz. XIX w. i park (pow. pruszkowski)
35. Piłasków: dwór klasycystyczny z k. XVIII w., przebudowywany, Muzeum Dworu Polskiego (pow. w-wski zach.)
36. Pogorzelec: dwór drewniany z XVIII w. (pow. wyszkowski)
37. Prażmów: dwór klasycystyczny z r. 1820 z parkiem krajobrazowym (pow. grójecki)
38. Rybienko: pałac klasycystyczny z k. XVIII w. (pow. wyszkowski)

39. Sanniki: pałac neorenesansowy murowany proj. W. Marconiego z parkiem krajobrazowym (pow. gostyński)
40. Sarnaki: dwór klasycystyczny z ok. 1830 (pow. łosicki)
41. Siedlce: zespół pałacowy Ogińskich klasycystyczny (po pożarze w 1944 odbudowany w 1950) z kaplicą z końca XVIII w. i parkiem
42. Słubice: pałac klasycystyczny i park (pow. gostyński)
43. Stara Wieś: pałac z XVII w. przebudowany w poł. XIX w. i park (pow. węgrowski)
44. Sterdyń: dwór Ossolińskich (pow. sokołowski)
45. Szymanów: pałac Druckich-Lubeckich (pow. sochaczewski)
46. Świdno: pałac barokowo-klasycystyczny z XVIII w. i park z pomnikowym drzewostanem (pow. grójecki)
47. Zaborów: eklektyczny pałac z pocz. XX w. (pow. w-wski zach.)

c) muzea:

1. Biezuń: Muzeum Historii i Kultury Materialnej Małego Miasta (pow. żuromiński)
1. Chlewiska: Muzeum Hutnictwa, zabytkowa huta żelaza, oddz. Muz. Techniki w W-wie (pow. przysuski)
2. Ciechanów: Muzeum Okręgowe
3. Dobre: Społeczne Muzeum im. Konstantego Laszczki (pow. Mińsk Maz.)
4. Gołotczyzna: Muzeum Pozytywizmu (Aleksander Świętochowski) (pow. ciechanowski)
5. Góra Kalwaria: Prywatne Muzeum Etnograficzne
6. Gwizdały: Muzeum Gwizdka (pow. węgrowski)
7. Janki: izba pamięci Marii Dąbrowskiej (pow. pruszkowski)
8. Jedlińsk: Muzeum Ziemi Jedlińskiej (pow. radomski)
9. Kamieńczyk: Muzeum Etnograficzno-Historyczne (pow. wyszkowski)
10. Konstancin-Jeziorna: stara papiernia z XVIII w. (ob. Centrum Handlowe „Stara Papiernia”) i Muzeum Papiernictwa („Nowa Papiernia”) (pow. piaseczyński)
11. Konstancin-Jeziorna Czarnów: Muzeum Opowiadaczy Historii
12. Kotuń: Muzeum Pożarnictwa przy OSP, oddz. Muz. Regionalnego w Siedlcach
13. Kozienice: Muzeum Regionalne
14. Lipce Reymontowskie: Muzeum Mazowsza Zachodniego
15. Łowicz: Muzeum Regionalne i skansen
16. Maciejowice: Muzeum Tadeusza Kościuszki (pow. garwoliński)
17. Maurzyce: Łowicki Park Etnograficzny
18. Mińsk Mazowiecki: Muzeum 7. Pułku Ułanów Lubelskich
19. Mława: Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej, Muzeum Juskiewiczów
20. Nowa Sucha: Muzeum Architektury Drewnianej Regionu Siedleckiego (pow. węgrowski)
21. Ostrołęka: Muzeum Okręgowe (gmach dawnej poczty z 1826 r.)
22. Otrębusy: Muzeum Motoryzacji (pow. pruszkowski)
23. Otwock: Muzeum Ziemi Otwockiej
24. Piaseczno: Muzeum Regionalne
25. Pionki: Skansen Kolei Leśnej
26. Płock: Muzeum Diecezjalne
27. Podkowa Leśna-Stawisko: Dom na Stawisku – Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów (pow. pruszkowski)
28. Pułtusk: Muzeum Regionalne
29. Radom: Muzeum im. Jacka Malczewskiego (d. kolegium Pijarów)
30. Radom: Muzeum Sztuki Współczesnej (oddz. Muzeum im. Jacka Malczewskiego, d. kamienica Esterki i Gąski)
31. Radom: Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia”
32. Sadowne: Samorządowe Muzeum Ziemi Sadowieńskiej (pow. węgrowski)
33. Siedlce: Muzeum Diecezjalne
34. Siedlce: Muzeum Regionalne
35. Siennica: Izba Pamiątek w Zespole Szkół (pow. Mińsk Maz.)
36. Sochaczew: Muzeum Kolei Wąskotorowej
37. Sucha: skansen (pow. węgrowski)
38. Tuszcz: Społeczne Muzeum Ziemi Tuszczkańskiej (pow. wołomiński)
39. Wołomin: Muzeum Zofii i Wacława Nałkowskich
40. Wyszaków: Muzeum Miejskie
41. Zuzela: Izba pamięci kardynała Stefana Wyszyńskiego (pow. ostrowski)
42. Żyrardów: Muzeum Mazowsza Zachodniego i gabinet pisarza Pawła Hulki-Laskowskiego

d) **cmentarze i miejsca martyrologii:**

1. Babice: cm. wojskowy z ok. 400 mogiłami żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 oraz partyzantów i osób cywilnych zamordowanych przez hitlerowców (pow. warszawski zachodni)
2. Bielice: cmentarz wojenny żołnierzy rosyjskich z 1915 roku (po wsch. stronie drogi 717) (pow. sochaczewski)
3. Bolimów i Joachimów: cmentarze wojenne armii rosyjskiej z I wojny światowej i niemieckiej z I i II wojny światowej (pow. skierniewicki)
4. Brwinów: cmentarz z mogiłami 144 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 oraz groby: rodzinne Lilpopów, Iwaszkiewiczów (w tym Jarosława Iwaszkiewicza), Marylskich, prof. Kazimierza Michałowskiego, Zygmunta Bartkiewicza, Michała Kamińskiego i in. (pow. grodziski)
5. Budy Zosiny: cmentarz wojenny 132 żołnierzy AK poległych 29.IX.1944 (pow. grodziski)
6. Cecylówka: pomnik upamiętniający 54 mieszkańców zamordowanych 13 września 1939 przez żołnierzy Wehrmachtu (pow. kozienicki)
7. Dębe Wielkie: pomnik – miejsce zwycięskiej bitwy wojsk polskich nad korpusem rosyjskim 31 marca 1831 r. (pow. miński)
8. Radom-Firlej: cmentarz ofiar terroru hitlerowskiego
9. Garwolin: cmentarz ok. 10.300 żołnierzy radzieckich i ponad 400 polskich poległych w lipcu 1944
10. Granica: cmentarz wojenny z mogiłami żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 (pow. warszawski zachodni)
11. Grądy: cmentarz ok. 41.600 jeńców radzieckich na terenie b. stalagu 324 (pow. ostrowski)
12. Iganie: mogiła i pomnik – miejsce zwycięskiej bitwy wojsk polskich nad rosyjskim korpusem 10 kwietnia 1831 r. (pow. siedlecki)
13. Karczew – kirkut (pow. otwocki)
14. Kosów Lacki – zbiorowa mogiła 40 żołnierzy polskich poległych w sierpniu 1920 roku
15. Lasy Ościsłowskie (pow. ciechanowski): 2 cmentarze z mogiłami ponad 2000 osób rozstrzelanych przez hitlerowców
16. Marki – kwatera żołnierska 40 nieznanymi żołnierzy polskich poległych w 1920 roku (pow. wołomiński)
17. Mława: cmentarz rzymskokatolicki (zbiorowe mogiły żołnierzy poległych w 1920 i we wrześniu 1939 oraz partyzantów - ofiar masowych egzekucji), pomnik-mauzoleum na Kalkówce (miejsce egzekucji 364 Polaków)
18. Molendy: pomnik i mogiła poległych partyzantów BCH i AK w bitwie z hitlerowcami 7 kwietnia 1944 (pow. kozienicki)
19. Nadarzyn: cmentarz wojenny żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 oraz cmentarz z mogiłami ofiar II wojny światowej – osób cywilnych i powstańców (pow. pruszkowski)
20. Ołtarzew: cmentarz wojenny 996 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 (pow. w-wski zach.)
21. Ostrołęka: mauzoleum bitwy 1831 r., cmentarz 10625 żołnierzy radzieckich
22. Ostrów Mazowiecka: cmentarz z mogiłą ok. 150 partyzantów AK poległych w bitwie pod Pecynką
23. Ostrów Mazowiecka-Komorowo: cmentarz ok. 24.000 jeńców radzieckich na terenie b. stalagu 333
24. Ostrówek: pomnik i cmentarz ok. 10.000 jeńców radzieckich zmarłych i pomordowanych w filii stalagu 333 (pow. węgrowski)
25. Otwock: cmentarz par., mogiły 490 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 oraz zbiorowa mogiła 397 ofiar stalinizmu z lat 1944-46
26. Palmiry: cmentarz i miejsce pamięci rozstrzelanych przez hitlerowców ok. 2.500 osób (pow. warszawski zachodni)
27. Pęcice: zbiorowa mogiła żołnierzy AK poległych i zamordowanych przez hitlerowców 2 sierpnia 1944 (pow. pruszkowski)
28. Pilaszków: cmentarz wojenny 240 żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 (pow. w-wski zach.)
29. Podnieśno: pomnik i cmentarz ze zbiorowymi mogiłami ok. 25.000 żołnierzy radzieckich zmarłych z głodu i zamordowanych przez hitlerowców w II poł. 1941 roku (pow. siedlecki)
30. Pomiechówek: fort, hitlerowskie więzienie karno-śledcze (pomordowanych ok. 10.000 osób); cmentarz rzymsko-katolicki – kwatery żołnierzy WP poległych w sierpniu 1920 i wrześniu 1939 oraz ofiar obozu w Pomiechówku (pow. nowodworski)
31. Pułtusk-Kleszewo: cmentarz ok. 17.000 żołnierzy radzieckich
32. Pułtusk-Popławy: mogiła ok. 200 ofiar terroru hitlerowskiego
33. Radzymin: cmentarz Bitwy Warszawskiej (ok. 900 poległych żołnierzy WP) (pow. wołomiński)
34. Raszyn: pole bitwy (19 kwietnia 1809) – głaz-pomnik i mogiła zbiorowa (pow. pruszkowski)
35. Siedlce: cmentarz wojenny z grobami z I wojny, 1920-21 oraz II wojny światowej
36. Skłoby: cmentarz 273 mieszkańców wsi zamordowanych przez hitlerowców podczas pacyfikacji przeprowadzonej 11.04.1940 (pow. szydlowiecki)

37. Sochaczew (Trojanów): cm. wojenny z mogiłami ok. 3700 żołnierzy poległych w bitwie nad Bzurą we wrześniu 1939 (Trojanów)
38. Sochaczew: cmentarz żydowski
39. Soczewka: cmentarz z kwaterą 129 mogił żołnierzy poległych we wrześniu 1939 (pow. plocki)
40. Śladów: miejsce rozstrzelania przez hitlerowców 252 jeńców-żołnierzy WP i 106 zakładników cywilnych we wrześniu 1939 (pow. sochaczewski)
41. Uniszki Zawadzkie k. Mławy: pomnik i mauzoleum bitwy obronnej 1939
42. Węgrów: głaz i krzyż na mogile poległych powstańców upamiętniający bitwę pod Węgrowem 3.II.1863
43. Wiersze: cmentarz partyzancki 54 żołnierzy AK (pow. warszawski zach.)
44. Wyszków: zbiorowa mogiła żołnierzy polskich poległych w wojnie 1920 r. oraz zbiorowa mogiła 200 żołnierzy rosyjskich poległych w czasie I wojny światowej na cmentarzu rzymskokatolickim
45. Zaborów Leśny: mogiła powstańców w miejscu bitwy w powstaniu styczniowym 1863 (pow. warszawski zachodni)
46. Zamostki Wólczyńskie (pow. wołomiński): pomnik upamiętniający poległych 2 oficerów i 20 żołnierzy polskich w wojnie 1920 r.
47. Żelazna: mogiła ok. 100 powstańców poległych 25.VIII.1863 w walce z oddziałami rosyjskimi (pow. Garwolin)
48. Żytkowice: Mauzoleum Legionistów I Brygady poległych w bitwie pod Laskami i Anielinem 22-26.X.1914 (pow. kozienicki)

e) obiekty przyrodnicze:

1. Bolimowski PK
2. Brudzeński PK
3. Chojnowski PK
4. Gostynińsko-Włocławski PK
5. Głaz „Mazur” w Piasecznie
6. Góra Altana, 408 m n.p.m., najwyższa kulminacja Garbu Gielniowskiego, najwyższe wzniesienie na Mazowszu (pow. szydłowiecki)
7. Kozienicki PK
8. Lasy Garwolińskie
9. Lasy Łochowskie (ścieżki przyrodnicze oraz sala edukacyjna w siedzibie Nadleśnictwa w Łochowie (pow. węgrowski)
10. Lasy Mieńskie
11. Lasy Młochowskie
12. Lasy Przysuskie
13. Łąck – jez. Łąckie Wielkie i Górskie, rezerwat przyrody, ścieżka dydaktyczna (pow. plocki)
14. Mazowiecki PK
15. Nadbużański PK
16. Park Krajobrazowy Doliny Pilicy (projektowany)
17. Park Krajobrazowy „Podlaski Przełom Bugu”
18. Przełom Wkry
19. Puszcza Kurpiowska
20. Puszcza Słupecka
21. Puszcza Stromiecka
22. Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Uwaga: w przypadku parków krajobrazowych, puszczy i kompleksów leśnych należy zwiedzić istniejące izby dydaktyczno-muzealne, przynajmniej jedną ze ścieżek przyrodniczych i co najmniej jeden rezerwat przyrody.

f) zabytkowe zespoły miejskie:

1. Ciechanów: ruiny zamku książąt mazowieckich z I poł. XV w., kościół późnogotycki (poaugustiański), kościół farny późnogotycki, grodzisko wczesnośredniowieczne, Muzeum Okręgowe.
2. Czerwińsk: bazylika romańska z I poł. XII w., klasztor z 1328 (wielokrotnie przebudowywany), dzwonnica z 1497, cmentarz z dzwonnica z 1839, mogiłami żołnierzy polskich poległych w 1939 i zbiorową mogiłą 85 osób zamordowanych przez hitlerowców 16.01.1945 w Płońsku, liczne domy drewniane z XIX i pocz. XX w. (pow. płoński)
3. Działdowo: zamek krzyżacki z pocz. XIV w. (częściowo rozebrany), kościół par. pierwotnie gotycki przebudowywany, ratusz z k. XVIII w., cmentarz z pomnikiem i 11 mogiłami zbiorowymi ok. 15.000 osób rozstrzelanych w pobliżu Działdowa w latach 1939-42.
4. Gostynin: dawny zamek z XIV-XV w. niszczone i przebudowywany (obecnie kościół), ratusz z 1824, dawny zajazd z 1824, hale targowe z 1820-30.

5. Góra Kalwaria: zespół kalwaryjski, 2 synagogi, dom modlitwy (Bejt hamidrasz), ratusz, pałac biskupi, cmentarze: katolicki, żydowski, ewangelicki, prywatne muzeum etnograficzne.
6. Grodzisk Mazowiecki: kościół par. z XVII-XVIII w., dworek z XVIII w., dawny bud. dworca kolei warszawsko-wiedeńskiej, cmentarze katolicki i żydowski
7. Grójec: kościół par., ratusz klasycystyczny, szpital klasycystyczny, cmentarze katolicki i żydowski
8. Iłża – ruiny zamku biskupów krakowskich z XIV w., kościół gotycki (odbudowany w 1922 po zniszczeniach podczas I wojny światowej), szpital z poł. XVIII w., Muzeum Ziemi Iłżeckiej
9. Karczew: kościół par. późnobarokowy z renesansową kaplicą i nagrobkiem, dzwonnica z przeł. XVIII-XIX w., cmentarz par. (zał. 1812) z cennymi nagrobkami i mogiłami żołnierskimi, cmentarz żydowski (zał. w XVIII w.)
10. Kozienice: kolumna z XVI w. upamiętniająca miejsce urodzenia króla Zygmunta I Starego, kościół z lat 1868-68 z elementami wyposażenia barokowego, Muzeum Regionalne, pozostałości dawnego zespołu pałacowo-parkowego, zabytkowe cmentarze
11. Łowicz: kolegiata renesansowo-barokowa, kościół popijarski barokowy z 1672-80, oddział Muzeum Narodowego i skansen, kościół par. Św. Ducha gotycki, kościół św. Leonarda barokowy, barokowy zespół kurii wikariuszy, dziekanii i bramy prymasowskiej, ratusz klasycystyczny z 1825-28, budynek poczty klasycystyczny
12. Maków Mazowiecki: kościół par. z ok. 1490 (rozbudowywany, dewastowany), dawny żydowski dom modlitwy (Bejt hamidrasz) i dom kachalny (II poł. XIX w.), stary cmentarz z nagrobkami z XIX w., cmentarz wojenny z 617 mogiłami zbiorowymi i 50 pojedynczymi, w których pochowano 15.532 żołnierzy radzieckich poległych w końcu 1944 i na pocz. 1945 w rej. Makowa i Przasnysza.
13. Milanówek: zabudowa willowa, prywatne muzeum (willa „Waleria”), cmentarz parafialny, drzewa-pomniki przyrody
14. Mińsk Mazowiecki: pałac z XVII w. rozbudowany w XIX w. w stylu klasycystycznym, klasycystyczny zajazd pocztowy z I poł. XIX w., klasycystyczny budynek d. starostwa z poł. XIX w., kościół par. z XVI w. przebudowany w XVII i na pocz. XX w., dworek Andriollego z I poł. XIX w.
15. Mława: kościół farny Św. Trójcy z XV w. przebudowany w XIX w., kościół par. neobarokowy (z el. wypos. barokowego), ratusz z 1789 przebudowany po zniszczeniach II wojny, drewniany spichlerz „Lelewełówka” z XVIII w., Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej, Muzeum Juszkiewiczów, cmentarz rzymskokatolicki (zbiorowe mogiły żołnierzy poległych w 1920 i we wrześniu 1939 oraz partyzantów - ofiar masowych egzekucji), pomnik-mauzoleum na Kalkówce (miejsce egzekucji 364 Polaków).
16. Mogielnica: drewniany kościółek cmentarny z XVII w., neogotycki kościół par. z k. XIX w., klasycystyczny ratusz (1823-27), ogród rzeźbiarski Strynkiewiczów
17. Myszyniec: kościół par. Św. Trójcy z pocz. XX w., późnogotycka dzwonnica z pocz. XVIII w., izba regionalna w Gminnym Ośr. Kultury, cmentarz z grobami żołnierzy polskich poległych w 1939.
18. Nowe Miasto nad Pilicą: barokowy kościół i klasztor kapucynów z II poł. XVIII w., późnobarokowy pałac z XVIII w., muzeum regionalne.
19. Nowy Dwór Mazowiecki: kościół par. św. Michała Archanioła z 1792, kościół ewangelicki neogotycki z I poł. XIX w., forty Przedmościa Nowodworskiego, cm. rzymskokatolicki z mogiłami żołnierzy poległych we wrześniu 1939, cm. żydowski
20. Ostrołęka: kościół i klasztor pobernardyński barokowy z 1666-96, kościół farny z XV w. kilkakrotnie przebudowywany, Muzeum Okręgowe (gmach dawnej poczty z 1826 r.), mauzoleum bitwy 1831 r., cmentarz 10625 żołnierzy radzieckich.
21. Ostrów Mazowiecka: kościół par. neogotycki z 1885-93, ratusz z 1927 neobarokowy, cm. rzymskokatolicki z drewnianą kaplicą z 1830 oraz mogiłami ok. 200 żołnierzy polskich poległych w sierpniu 1920, ok. 60 we wrześniu 1939 i ok. 150 partyzantów poległych w bitwie pod Pecynką.
22. Otwock: ratusz, budynek d. kasyna, bud. dworca kolejowego i dworca kolei wąskotorowej, zespół zabudowa willowa („świdermajer”) i sanatoryjna (w tym bud. pierwszego sanatorium, ok. 1890), pensjonat Abrahama Górewicza, Muzeum Ziemi Otwockiej, cmentarz par. i żydowski
23. Piaseczno: kościół gotycko-renesansowy, drewniana dzwonnica z I poł. XIX w., ratusz klasycystyczny, dwór ks. Józefa Poniatowskiego, dawna synagoga, cmentarze katolicki i żydowski, Muzeum Regionalne.
24. Płock: kościół katedralny z XII w. wielokrotnie przebudowywany, kościół i klasztor poddominikański z 1579 wielokrotnie przebudowywany, kościół farny św. Bartłomieja z 1356 kilkakrotnie przebudowywany, zespół katedralno-klasztorny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, dom „Pod Trąbami” z XV w. kilkakrotnie przebudowywany, zamek książąt mazowieckich, Muzeum Mazowieckie, Muzeum Diecezjalne, dawna kolegiata św. Michała („Małachowianka”), budynek kanoników katedralnych z 1445 (Pl. Narutowicza 8) – ob. siedziba Tow. Nauk. Płockiego, baszta obronna z poł. XIV, ratusz z 1824-27.

25. Podkowa Leśna: zabudowa willowa (Dom na Stawisku, Pałacyk Klubu Sportowego, Pałacyk Myśliwski, wille „Aida”, „Zarybie”, „Krychów”, „Szklany dom”, „Dom ze skrzydlatą Nike”, „Jedlina”, domy przy ul. Modrzewiowej 32 i ul. Wrzosowej 7), aleja lipowa-pomnik przyrody, rezerваты przyrody
26. Przasnysz: kościół klasztorny pasjonistów późnogotycki z k. XVI -pocz. XVII w., kościół par. z II poł. XV w. kilkakrotnie przebudowywany, ratusz klasycystyczny z końca XVIII w.
27. Przysucha: kościół klasycystyczny 1780-86, dawna synagoga i lamus z XVIII w., dworek Dembińskich z II poł. XIX w., dom Oskara Kolberga, dawny lamus – izba pamięci
28. Pułtusk: zamek biskupów płockich z I poł. XIV w. wielokrotnie przebudowywany, kolegiata gotycko-renesansowa z I poł. XV w. przebudowana w XVI w., kościół pobenedyktynski (ob. z XVIII w.), kościół fil. Św. Krzyża z przeł. XVI/XVII w. przebudowany w XVIII w. barokowo-klasycystyczny, zespół kościelno-klasztorny Franciszkanów-Reformatów z poł. XVII w. przebudowany w I poł. XVIII w. barokowy, kaplica zamkowa św. Marii Magdaleny z XVI w. przebudowywana, d. ratusz – Muzeum Regionalne, pozostałości XVI-wiecznych murów miejskich z basztą, cm. rzymskokatolicki z grobami poległych powstańców 1863, żołnierzy poległych w 1920, we wrześniu 1939.
29. Radom: kościół i klasztor Bernardynów z końca XV- pocz. XVI w., gotycki z elementami renesansu i baroku, d. kościół farny św. Wacława z XIII w., przebudowany w stylu gotyckim, kościół par. św. Jana Chrzciciela z 1360-70 przebudowany w st. neogotyckim, kościół św. Trójcy pobenedyktynski z XVII w., zespół d. kolegium Pijarów z XVIII w. przebudowane w XIX w., stary rynek z ratuszem z poł. XIX w. i licznymi zabytkowymi kamienicami, grodzisko na Piotrówce, pozostałości średniowiecznych murów obronnych i zamku.
30. Rawa Mazowiecka: fragmenty zamku książąt mazowieckich z XIV w., zespół kościelno-klasztorny z XVII-XVIII w., kościół i klasztor poaugustiański późnobarokowy z k. XVIII w., klasycystyczny ratusz z 1822, Muzeum Ziemi Rawskiej.
31. Serock: kościół późnogotycki p.w. Zwiastowania NMP z XVI w. przebudowywany, grodzisko wczesnośredniowieczne, cm. rzymskokatolicki z mogiłami żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 oraz ofiar zbiorowej egzekucji dokonanej przez hitlerowców 28 lutego 1941.
32. Siedlce: ratusz barokowy, kościół parafialny barokowo-klasycystyczny, kaplica Ogińskich z 1784, dawny szpital z I poł. XIX w., dawny zajazd z I poł. XIX w., Muzeum Diecezjalne, Muzeum Regionalne
33. Sierpc: kościół farny z przełomu XV/XVI w. przebudowywany gotycko-barokowy, kościół i klasztor Benedyktynów z przełomu XV/XVI w., kościół filialny Św. Ducha z 1518-29, ratusz klasycystyczny z I poł. XIX w., skansen – Muzeum Wsi Mazowieckiej.
34. Skierniewice: rynek i ratusz, klasycystyczny kościół parafialny, barokowy kościół cmentarny, klasycystyczny pałac z parkiem krajobrazowym
35. Sochaczew: ratusz – siedziba Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą, ruiny zamku z przeł. XIV-XV w., cmentarz żydowski, Muzeum Kolei Wąskotorowej, cm. wojenny z mogiłami ok. 3700 żołnierzy poległych w bitwie nad Bzurą we wrześniu 1939 (Trojanów).
36. Szydłowiec: zamek gotycko-renesansowy z Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych, późnogotycki kościół z 1493-1509, późnorenansowy ratusz z 1602-26
37. Warka: rynek z ratuszem (ok. 1821), kościół farny (z XIV w., wielokrotnie przebudowywany), kościół i klasztor franciszkanów (k. XVII w.), dworek mieszczański (XIX w.), dwór Pułaskich (XVIII w.) – Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego, cmentarz (groby Piotra Wysockiego, Józefa Janczarskiego i in.)
38. Węgrów: kościół farny gotycko-barokowy, budynek d. klasztoru i kolegium księży bartoszków (pocz. XVIII w.), kościół i klasztor poreformacki barokowy, barokowy „Dom Gdański” (pocz. XVIII w.), zbór drewniany (1679) i nagrobki z XVIII w. na cmentarzu ewangelickim
39. Wyszaków: kościół klasycystyczny (k. XVIII w.), pozostałości zespołu pałacowego biskupów płockich (neogotycka brama z kordegardą i park z XIX w.), browar z k. XIX w., obelisk z herbami Wazów (XVII w.), muzeum miejskie
40. Wyśmierzyce: małomiasteczkowy zabytkowy układ urbanistyczny, kwadratowy rynek, kościół p.w. Zwiastowania i Wniebowzięcia NMP (najmniejsze miasto w Polsce)
41. Zakroczym: kościół gotycko-renesansowy z XVI-XVII w., kościół i klasztor kapucynów barokowy z poł. XVIII w., grodzisko wczesnośredniowieczne, fort nr 1 twierdzy modlińskiej, cmentarz z mogiłami ok. 600 żołnierzy polskich poległych w 1939 oraz groby pomordowanych przez hitlerowców w 1944
42. Zwolen: kościół z 1564-95 (rozbudowany w 1922-35) z kaplicą Kochanowskich i grobowcem Jana Kochanowskiego, „mur straceń” – miejsce martyrologii w latach okupacji hitlerowskiej
43. Żelechów: ratusz z sukiennicami z przeł. XVIII/XIX w., drewniane domy z podcieniami z poł. XIX w., kościół par. z przeł. XVIII/XIX w. (przebudowany w k. XIX w.), klasycystyczny pałac z I poł. XIX w. z oficyną i parkiem, jednonawowy kościół filialny barokowy z poł. XVIII w.
44. Żyrardów: zabytkowa XIX-wieczna osada fabryczna, Muzeum Mazowsza Zachodniego i gabinet pisarza Pawła Hulki-Laskowskiego

g) inne:

2. Błonie: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. w-wski zach.)
3. Ciechanów: grodzisko wczesnośredniowieczne
4. Ciechanów: stary cmentarz
5. Głuchów: młyn wodny z pocz. XIX w. (pow. grójecki)
6. Gostynin: dawne hale targowe klasycystyczne
7. Grodzisk: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. węgrowski)
8. Grudusk: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. ciechanowski)
9. Grzebsk: grodzisko wczesnośredniowieczne (pow. mławski)
10. Kadzidło: ośrodek ludowej sztuki kurpiowskiej, skansen
11. Kolbiel i okoliczne wsie (Chrosna, Głupianka, Radachówka, Sępochów, Sufczyn, Władzin): obszar obyczajów i sztuki ludowej (budownictwo drewniane, tkactwo, wycinankarstwo)
12. Kozienice: kolumna z XVI w. upamiętniająca miejsce urodzenia króla Zygmunta I Starego
13. Liw: turniej rycerski (pow. węgrowski)
14. Łąck: stadnina ogierów (pow. płocki)
15. Łyse: ośrodek sztuki ludowej i tradycyjnych zwyczajów kurpiowskich (m.in. konkurs palm)
16. Maków Mazowiecki: zabytki kultury żydowskiej (synagoga, mykwa, dom kahalny)
17. Mławska Kolej Wąskotorowa,
18. Mniszew: skansen bojowy (pow. kozienicki),
19. Obyrte: szereg tradycyjnych chałup drewnianych z XIX-XX w. (pow. pułtusi)
20. Ossów: rekonstrukcja bitwy polsko-bolszewickiej 13-14 sierpnia 1920
21. Otwock: obiekty architektury drewnianej tzw. „świdermajer”,
22. Paprotnia: dawny klasycystyczny zajazd, kuźnia i wozownia z XVIII w. (pow. sochaczewski)
23. Pułtusk: rekonstrukcja bitwy pod Pułtuskim (16 maja 1807)
24. Radom: dawna drukarnia i litografia Trzebińskich z pocz. XIX w.
25. Radom: bud. dawnej Komisji woj. sandomierskiego, klasycystyczny, z I połowy XIX w.
26. Rudka: zespół Sanatorium Przeciwgruźliczego (pow. miński)
27. Siedlce: ratusz barokowy (odbudowany po pożarze w 1784)
28. Sochaczew: rekonstrukcja bitwy nad Bzurą we wrześniu 1939
29. Szydłowiec: późnorenesansowy ratusz z 1602-26
30. Warka: browar
31. Wilga: miejsce przeprawy z 1944 r. (pow. garwoliński),
32. Wołomin: huta szkła z pocz. XX w.
33. Wyszaków: obelisk z herbami Wazów z XVII w.
34. Złaków Kościelny, Złaków Borowy: ośrodki kultury łowickiej (pow. łowicki)
35. Żyrardów: zabytkowa XIX-wieczna osada fabryczna.

Obiekty do wyboru z listy B	Stopień odznaki				
	Popularny	Brązowy	Srebrny	Złoty	Złoty z wawrzynem
Ogólna ilość obiektów do zwiedzenia, w tym co najmniej:	15	25	50	75	100
- zabytków sakralnych,	3	5	10	15	20
- zamków, pałaców, dworów,	2	3	6	9	12
- muzeów, izb regionalnych,	2	2	4	6	8
- cmentarzy, miejsc martyrologii,	2	2	4	6	8
- obiektów przyrodniczych,	1	2	4	6	8
- zabytkowych zespołów miejskich,	1	2	4	8	16
- innych obiektów	1	2	4	6	8